

مودت به جای دشمنی

رویکردی نوین از ایران برای امنیت و شکوفایی منطقه

نوشته محمدجواد ظریف

معاون رئیس‌جمهور ایران درباره اینکه چگونه کشورش می‌تواند منطقه را امن‌تر و شکوفاتر کند می‌نویسد

ترجمه مقاله دکتر ظریف در مجله اکونومیست

به عنوان یک دانشجوی روابط بین‌الملل با دهه‌ها تجربه در بالاترین سطوح دیپلماسی جهانی، این مطلب را نه به عنوان نماینده دولت ایران بلکه صرفاً در ظرفیت شخصی خود می‌نویسم. تجربیات به من آموخته‌اند که دستیابی به ثبات در غرب آسیا، به ویژه در منطقه خلیج فارس، به چیزی فراتر از مدیریت بحران نیاز دارد. این امر مستلزم ابتکارات شجاعانه و تحول‌گرایانه است. از این رو، پیشنهاد می‌کنم که «انجمن گفت‌وگوی کشورهای مسلمان غرب آسیا» (MWADA) به عنوان سازوکاری برای دستیابی به این تحول تاسیس شود.

طرح «مودت» از تمامی کشورهای مسلمان تاثیرگذار در غرب آسیا—بحرین، مصر، ایران، عراق، اردن، کویت، لبنان، عمان، قطر، عربستان سعودی، (دولت آینده) سوریه، ترکیه، امارات متحده عربی و یمن— دعوت می‌کند تا در مذاکرات جامع شرکت کنند. نمایندگان سازمان ملل متحد نیز می‌توانند در این فرآیند مشارکت داشته باشند. این ابتکار باید بر اساس ارزش‌های عالی دین مشترک‌مان، اسلام، و اصول حاکمیت، تمامیت ارضی، عدم مداخله و امنیت جمعی پایه‌گذاری شود. حروف اول این عنوان در زبان انگلیسی (MWADA)، که در زبان عربی - زبان مشترک عبادت همگی ما - «مودت» خوانده می‌شود، باید هدف خود را تقویت همزیستی مسالمت‌آمیز و شراکت‌های عادلانه قرار دهد.

یکی از اولویت‌های اساسی طرح مودت برقراری آتش‌بس‌های فوری، پایدار و دائمی در غزه، لبنان، سوریه و یمن است. انعقاد یک پیمان عدم تعرض میان کشورهای عضو، همراه با نظارت جمعی منطقه‌ای، به نهادینه کردن ثبات و حفاظت از منطقه در برابر دخالت‌های خارجی و تنش‌های داخلی کمک خواهد کرد.

یکپارچگی اقتصادی بخشی محوری در چشم‌انداز طرح مودت است. به دلیل شبکه‌های تجاری پراکنده، بی‌توجهی به توسعه سازوکارهای بانکی و پرداختی درون‌منطقه‌ای، رقابت‌های سیاسی و اتکای شدید به بازارهای خارجی، آسیای غربی با فقدان وابستگی متقابل مواجه است. تاسیس «صندوق توسعه مودت» می‌تواند طرح‌های زیرساختی ضروری را، به‌ویژه در مناطقی که در درگیری‌ها آسیب دیده‌اند، تأمین مالی نماید. علاوه بر این، اصلاحات حکمرانی در سوریه - به منظور دریافت کمک‌های اقتصادی - اصل مسئولیت‌پذیری را تقویت خواهد کرد و زمینه‌ساز ایجاد کشوری امن و پایدار خواهد بود که در آن زنان و اقلیت‌ها بتوانند به شکوفایی دست یابند.

سوریه پس از اسد چالشی بزرگ برای همه ما محسوب می‌شود. تجاوزگری بی‌حد و حصر اسرائیل که حاکمیت سوریه را نادیده می‌گیرد، مداخلات خارجی که تمامیت ارضی سوریه را تهدید می‌کند، صحنه‌های وحشتناک خشونت و قساوت که یادآور وحشی‌گری داعش است، و خشونت‌های قومی و مذهبی که ممکن است به جنگ داخلی گسترده منجر شود، نیازمند توجه فوری اعضای طرح مودت است.

رسیدگی به فاجعه انسانی در فلسطین همچنان برای ثبات منطقه‌ای حیاتی است. طرح مودت باید حق تعیین سرنوشت فلسطینی‌ها را در اولویت قرار دهد و از راه‌حل‌های عادلانه‌ای حمایت کند که به طور کامل به آرمان‌های این مردم احترام می‌گذارند. این امر فقط شامل راه‌حل‌های سیاسی نمی‌شود، بلکه نیازمند فرصت‌سازی‌های اقتصادی و به رسمیت شناختن حقوق مسلم فلسطینیان است.

طرح مودت زمینه‌ای مستعد برای برنامه‌های زیرساختی فراهم خواهد کرد: از حمل و نقل تا خطوط انرژی و شبکه‌های ارتباطی. این طرح‌ها نه تنها حرکت کالاها را تسهیل می‌کنند، بلکه تبادل انرژی، اطلاعات و خدمات را نیز ممکن می‌سازند. ما در غرب آسیا باید درک کنیم که مفهوم استقلال با جایگاه یک کشور در زنجیره ارزش افزوده جهانی ارتباط تنگاتنگی پیدا کرده است.

تضمین امنیت انرژی یکی از ارکان اساسی همکاری‌های منطقه‌ای است که فرصت‌هایی برای ایجاد وابستگی متقابل در سطح منطقه فراهم می‌آورد. توافق‌های منطقه‌ای در زمینه انرژی باید با هدف حفاظت از مسیرهای انرژی و کاوش برای منابع انرژی پایدار طراحی شوند. ظرفیت گسترده و دست‌نخورده فلات ایران و دیگر اراضی کشورهای عضو مودت که برای مزارع خورشیدی و بادی مناسب هستند، همکاری در حوزه

انرژی‌های تجدیدپذیر را به یک برنامه اقتصادی قابل تحقق تبدیل می‌کند که انرژی پاک را برای منطقه و حتی فراتر از آن تأمین خواهد کرد.

طرح مودت می‌تواند زمینه‌ساز همکاری‌های جدید منطقه‌ای در حوزه آزادی کشتیرانی از طریق ایجاد گشت‌های امنیتی مشترک دریایی باشد. منطقه ما گذرگاه اصلی آبراه‌های راهبردی جهان از جمله تنگه هرمز، کانال سوئز و تنگه باب‌المنندب است. ایران، با توجه به موقعیت راهبردی و تجربه‌اش در حوزه امنیت، جایگاهی منحصربه‌فرد برای مشارکت سازنده در تأمین امنیت آبراه‌های حیاتی نظیر تنگه هرمز دارد. دیگر کشورها نیز می‌توانند نقشی کلیدی در تأمین امنیت کانال سوئز و تنگه باب‌المنندب ایفا کنند.

پوپش صلح هرمز (HOPE)، که بیش از ۵ سال پیش از سوی ایران پیشنهاد شد، نمونه برجسته‌ای از یک ابتکار منطقه‌ای است که هدف آن تقویت صلح و ثبات در میان کشورهای منطقه هرمز است. این ابتکار می‌تواند در حال حاضر - به دلیل پیشرفت قابل توجه در روابط میان ایران، امارات و عربستان سعودی - جان تازه‌ای بگیرد. همکاری میان ایران و عربستان سعودی - به عنوان دو قدرت تأثیرگذار منطقه - نقش اساسی برای تقویت وحدت و برادری میان مسلمانان شیعه و سنی خواهد داشت و از این مسیر می‌توانیم به طور مؤثری با نیروهای تفرقه‌افکن، افراط‌گرایی و نزاع‌های فرقه‌ای که به طور تاریخی منطقه را بی‌ثبات کرده‌اند، مقابله کنیم.

تلاش برای ایجاد منطقه‌ای عاری از سلاح‌های هسته‌ای و احیای برنامه جامع اقدام مشترک ایران (برجام) عناصر اساسی این چشم‌انداز خواهند بود. این رویکرد نه تنها به مسئله عدم اشاعه سلاح‌های هسته‌ای می‌پردازد، بلکه تعهد مشترک به صلح و ثبات را نیز تقویت خواهد کرد. چارچوب طرح مودت باید همکاری در زمینه تبادلات فرهنگی، مدیریت منابع آب، مبارزه با تروریسم و کارزارهای رسانه‌ای که همزیستی را ترویج می‌دهند، در اولویت قرار دهد.

نقش ایران

ایران نیز مانند سایر کشورها نقشی اساسی در چارچوب پیشنهادی مودت ایفا خواهد کرد. در طول ۴۵ سال گذشته، کشور من تاب‌آوری و خودکفایی قابل توجهی در حوزه امنیت و دفاع نشان داده و توانسته است

نه تنها بدون کمک خارجی به بقای خود ادامه دهد، بلکه حتی در برابر فشارهای قدرت‌های فرامنطقه‌ای پیشرفت کند.

این تصور رایج که ایران بازوهای خود در منطقه را از دست داده است، ناشی از این فرض اشتباه است که ایران روابط نیابتی با نیروهای مقاومت داشته است. مقاومت ریشه در اشغال سرزمین‌های عربی توسط اسرائیل، هتک حرمت به اماکن مقدس اسلامی، آپارتاید، نسل‌کشی و تجاوز مداوم به همسایگان دارد. مقاومت پیش از انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۹۷۹ وجود داشته و تا زمانی که علل ریشه‌ای آن باقی باشد، ادامه خواهد داشت. تلاش برای نسبت دادن آن به ایران ممکن است برای یک کارزار روابط عمومی کارساز باشد، اما مانع از هرگونه راه‌حل واقعی خواهد شد.

ایران نیز همچون دیگر ملت‌ها چالش‌ها و اشتباهات خود را داشته است. مردم ایران که با فداکاری سختی‌های فراوانی را تحمل کرده‌اند، اکنون با عزمی راسخ و اعتماد به نفس آماده‌اند تا گام‌های شجاعانه‌ای بردارند. این گذار از نگاه تهدیدمحور به رویکردی فرصت‌محور با چشم‌اندازی که رئیس‌جمهور پزشکیان (و اینجانب) در کارزار انتخاباتی تابستان گذشته در ایران مطرح کردیم، کاملاً هم‌راستا است.

طرح مودت ما را به بازان‌دیشی در تصویر منطقه، نه به عنوان میدان نبرد، بلکه به عنوان کانون مودت، دوستی و همدلی فرامی‌خواند، منطقه‌ای که در آن جستوجوی فرصت‌های مشترک و رفاه جمعی محوریت دارند. زمان تغییر فرا رسیده است. ضروری است که به گفت‌وگوهای معنادار و البته صریح بپردازیم تا بتوانیم آینده‌ای مبتنی بر همکاری، توسعه مشترک و پایدار، عدالت اجتماعی، رفاه و امید نوین ترسیم کنیم.

تبدیل غرب آسیا به یک نماد صلح و همکاری تنها یک آرزوی بی‌پایه نیست؛ بلکه یک ضرورت راهبردی و هدفی قابل‌دستیابی است که تنها به تعهد، گفت‌وگو و یک دیدگاه مشترک نیاز دارد. طرح مودت می‌تواند فضای این تحول را فراهم کند. بیاییم این فرصت را غنیمت شماریم تا غرب آسیا را به منطقه‌ای پایدار، شکوفا و صلح‌آمیز تبدیل کنیم؛ منطقه‌ای که در آن همدلی، درک متقابل و همکاری جایگزین اختلافات و تفرقه‌ها شود. ما که در دولت‌های کشورهای خود مسئولیت داریم، باید این فرصت را مغتنم شماریم و به آینده بنگریم نه اینکه اسیر گذشته باقی بمانیم. زمان عمل هم‌اکنون است.